

PREZES

Instytutu Pamięci Narodowej
Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

dr Jarosław Szarek

Pan
Robert Mamątow
Przewodniczący Komisji Praw Człowieka,
Praworządności i Petycji
Senat Rzeczypospolitej Polskiej

Pismo z dnia: Znak:

Nasz znak:

Data:

Warszawa, 15 01.2018 r.

Janusz Piotr Janowski,

W związku z planowanym w dn. 16.01.2018 r. posiedzeniem Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, na którym mają zostać rozpatrzone petycje Stowarzyszenia Walczących o Niepodległość 1956-89 dotyczące zmiany ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 693 z późn. zm.) oraz ustawy z dn. 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1255), Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu negatywnie ocenia powyższe inicjatywy.

W ocenie Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu obecne brzmienie art. 4 pkt 2 ustawy o działaczach opozycji wymaga ingerencji ustawodawcy w celu dookreślenia zawartych w nim norm, jednakże nie powinna ona iść w kierunku zaproponowanym przez autora petycji.

Odnosząc się do propozycji zmiany ustawy o działaczach opozycji należy wskazać, że zmiana dotychczasowego brzmienia art. 4 pkt 2 ustawy o działaczach opozycji na treść: „która nie podjęła współpracy z organami bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 3a ustawy z dn. 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów” powoduje, iż Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w drodze decyzji administracyjnej ustalałby ten sam fakt, co sąd lustracyjny w procesie lustracyjnym.

Sąd lustracyjny orzeka o zgodności lub niezgodności z prawdą złożonego oświadczenia m.in. o fakcie braku współpracy bądź współpracy z organami bezpieczeństwa państwa. Przedmiotem badania sądu jest zatem fakt współpracy bądź jej braku, choć wyrok bezpośrednio odnosi się do złożonego oświadczenia. Definicja współpracy znajduje się w art. 3a powołanej ustawy i jest przedmiotem licznego orzecznictwa sądów jak również Trybunału Konstytucyjnego.

1/4

Należy wyraźnie podkreślić, że czym innym jest przejrzanie zasobu archiwalnego IPN pod kątem spełnienia przesłanek zawartych w tym art. 4 pkt 2 ustawy o działaczach, a czym innym postępowanie lustracyjne regulowane w ustawie z dn. 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2017 r. poz. 2186)

Proponowana zmiana doprowadziłaby do sytuacji, w której Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w postępowaniu administracyjnym prowadzonym na podstawie ustawy o działaczach opozycji i kodeksu postępowania administracyjnego wydając decyzję administracyjną orzekałaby o tym samym fakcie co sąd lustracyjny w postępowaniu lustracyjnym prowadzonym na podstawie ustawy lustracyjnej i kodeksu postępowania karnego. Nie ulega wątpliwości, że są to dwie zupełnie różne procedury (karna i administracyjna), kończące się różnymi rozstrzygnięciami (orzeczenie lustracyjne do którego stosuje się odpowiednio przepisy o wyroku i decyzja administracyjna), od których przysługują odmienne środki odwoławcze (apelacja i wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy przez Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, bądź bezpośrednio skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego). W sprawie lustracyjnej od prawomocnego orzeczenia wydanego na skutek apelacji przysługuje kasacja do Sądu Najwyższego. Od decyzji Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zarówno I jak i II instancji przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego przysługuje skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Nie sposób połączyć tych dwóch różnych regulacji m. in. z uwagi na skutki które wywołują. Ustawa o działaczach przyznaje status działacza na wniosek osoby zainteresowanej, obecnie przyznaje uprawnienia w tym świadczenie finansowe w wysokości 400 zł miesięcznie bez limitu czasowego, natomiast ustawa lustracyjna wiąże się z obowiązkiem złożenia oświadczenia lustracyjnego i w pewnym zakresie może ograniczać prawa w wykonywaniu funkcji publicznych. Ustawa o działaczach opozycji wiąże się z ustanowieniem przywileju na wniosek osoby zainteresowanej, natomiast ustawa lustracyjna wiąże się z obowiązkiem złożenia oświadczenia i może prowadzić do ograniczenia praw. Ustawodawca świadomie dał wyraz odmienności obu tych przypadków poprzez proces lustracyjny w przypadku ustawy lustracyjnej prowadzony przez sąd w trybie K.p.k. i deklaratywną decyzję administracyjną, bazującą na stanie archiwów IPN w przypadku przywileju określonego w ustawie o działaczach opozycji.

Jak powszechnie wiadomo stan zasobu archiwalnego, na którym bazuje proces poszukiwania dokumentacji związanej z działalnością osobowych źródeł informacji nie odzwierciedla pierwotnego stanu dokumentacji wytworzonej przez służby bezpieczeństwa i będącej w dyspozycji Archiwum IPN, z uwagi na masowe bezprawne niszczenie tych akt – szczególnie w latach 1989 i 1990. W niektórych regionach kraju stan zasobu dotyczący osobowych źródeł informacji organów bezpieczeństwa państwa został w 90% zniszczony. W każdym regionie Archiwum IPN dysponuje nie więcej niż połową pierwotnej dokumentacji służb bezpieczeństwa. Do tego rodzaju wniosków dochodzi się porównując stan zapisów ewidencyjnych ze stanem realnie zachowanych dokumentów.

Ze względu na sukcesywne jak też bezprawne niszczenie akt odnoszących się do osobowych źródeł informacji oraz zaostrene przez wykładnię sądową (w tym TK) kryteria współpracy z organami bezpieczeństwa państwa, to przyjęcie takiego kierunku nowelizacji ustawy o działaczach opozycji jak zaproponowana w petycji mogłaby doprowadzić do skutku znacznego zwiększenia się liczby beneficjentów korzystających z przywilejów ustawy o działaczach opozycji

Odnosząc się do petycji w sprawie zmiany ustawy o kombatantach, to warto zwrócić uwagę na fakt, iż ustawa ta reguluje status osób które doznały najcięższych represji w najtrudniejszym okresie historycznym, w szczególności funkcjonowały w warunkach realnego zagrożenia utraty życia.

Nie bez przyczyny ustawodawca nie włączył do ustawy kombatanckiej działaczy opozycji antykomunistycznej, stanowiąc w tym zakresie odrębny akt prawny w postaci ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej.

Nie deprecjonując pracy na rzecz nielegalnych organizacji związkowych i politycznych oraz niewykonywania pracy przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych – nie są to jednak okoliczności tożsame do zakresu regulacji ustawy o kombatantach.

Należy również podnieść, że w ocenie Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu proponowana nowelizacja art. 2 ustawy o kombatantach dotyczy represji związanych z działalnością opozycyjną, które zostały opisane w przepisach ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej i nie powinny zostać włączone w przepisy ustawy o kombatantach.

Obowiązujący przepis art. 2 ustawy o działaczach opozycji, stanowiący że działaczem opozycji antykomunistycznej jest osoba, która w okresie od dnia 1 stycznia 1956 r. do dnia 4 czerwca 1989 r., łącznie przez co najmniej 12 miesięcy prowadziła, w ramach struktur zorganizowanych lub we współpracy z nimi, zagrożoną odpowiedzialnością karną, działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce odpowiada treściowo zaproponowanemu przepisowi art. 2 pkt 8 ustawy o kombatantach, który stanowiłby, że za działalność równorzędna z działalnością kombatancką uznaje się świadczenie pracy na rzecz nielegalnych organizacji związkowych i politycznych w rozumieniu przepisów do kwietnia 1989 r. Świadczenie pracy łączyło się w sposób oczywisty z działalnością w strukturach nielegalnych organizacji związkowych i politycznych. Jedyną różnicą było to, że te osoby pozbawione możliwości zarobków z przyczyn politycznych otrzymywały wynagrodzenie. Należy pamiętać, że przepis art. 2 ust. 1 posiada ograniczenie w ust. 2, który stanowi, że do okresów działalności nie wlicza się okresów działalności w okresie tzw. „festiwalu Solidarności”, tj. od 31 sierpnia 1980 r. do 12 grudnia 1981 r. jak również wymaga, aby działalność wynosiła łącznie co najmniej 12 miesięcy. Proponowana zmiana nie zawiera żadnych ograniczeń czasowych, co do faktu pracy bądź niewykonywania pracy na skutek represji politycznych, co w efekcie mogłoby skutkować że nawet krótkotrwała praca lub niewykonywanie pracy korzystałoby z przywilejów przyznanych ustawą.

Obowiązujący przepis art. 3 pkt 3 lit. c i d ustawy o działaczach opozycji, który stanowi, że osobą represjonowaną z powodów politycznych jest osoba, która brała udział w wystąpieniu wolnościowym na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce i w związku z tym była pozbawiona możliwości wykonywania swojego zawodu lub została z nią rozwiązana umowa o pracę odpowiada treściowo zaproponowanemu przepisowi art. 2 pkt 9 ustawy o kombatantach, który stanowiłby, że za działalność równorzędna z działalnością kombatancką uznaje się niewykonywanie pracy przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych.

Nie ma zatem powodów, aby istniejące już regulacje prawne ponownie zapisywać w ustawie o kombatantach, tym samym burząc logiczną spójność przepisów ustawy o działaczach opozycji i ustawy o kombatantach.

Odnosząc się do zmiany zaproponowanej w art. 21 ust. 4 ustawy o kombatantach, co do orzekania w formie decyzji administracyjnej o fakcie współpracy z organami bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 3a ustawy lustracyjnej w terminie 3 miesięcy od dnia złożenia wniosku, to w pełni aktualne pozostaje stanowisko wyrażone w pierwszej części niniejszego pisma odnoszące się do analogicznej zmiany ustawy o działaczach opozycji, szczegółowo opisanej w pierwszej części niniejszego pisma.

2 Poważamion

Z upoważnienia
Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej
ZASTĘPCA PREZESA
Jan Baster